

Αναζητώντας την ψυχή

 efsyn.gr/nisides/187452_anazitontas-tin-psyhi

ΝΗΣΙΔΕΣ

Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος: «Περί Ψυχής και Παιδείας», ένα βιβλίο για το πώς απαντούσαν στα υπαρξιακά ερωτήματα περί ψυχής οι αρχαίοι φιλόσοφοι

ΕΝΤΥΠΗ ΕΚΔΟΣΗ 16.03.2019, 18:00

Κυριακή Μπεϊόγλου

Ακολουθήστε μας στο Google news

Τι είναι η ψυχή; Είναι θνητή ή αθάνατη; Από ποια και πόσα μέρη συνίσταται; Ποιες είναι οι λειτουργίες και οι ιδιότητές της; Διαθέτουν όλα τα έμβια όντα ψυχή; Και ποια είναι η τύχη της μετά τον θάνατό της;

Πριν φύγει από τη ζωή, ο σπουδαίος Έλληνας φιλόσοφος, πολιτικός στοχαστής, αντιστασιακός και πανεπιστημιακός δάσκαλος Κωνσταντίνος Ι. Δεσποτόπουλος μας άφησε ένα σπουδαίο έργο, επιχειρώντας να μας δώσει ένα συγκεντρωτικό βιβλίο για το πώς απαντούσαν στα κυριότερα υπαρξιακά ερωτήματα περίψυχής οι αρχαίοι φιλόσοφοι.

Σε συνεργασία με τις φιλόλογους Κυριακή Ξυλά και Πολυάνθη Τσίγκου, συγκέντρωσε αποσπάσματα έργων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας επιλεγμένα με κύριο κριτήριο τη συμβολή τους στην παιδεία.

Ο καθηγητής ετοίμαζε το «Περί ψυχής και παιδείας» (MIET) από το 2012 μέχρι και δέκα μέρες πριν από το τέλος της ζωής του, τον Φεβρουάριο του 2016.

Στο «περί της ψυχής» κομμάτι του βιβλίου παρουσιάζονται συνοπτικά ο βίος και τα έργα του Ομήρου, του Σοφοκλή, του Ευριπίδη, του Θαλή, του Αναξίμανδρου, του Αναξίμανη, του Πυθαγόρα, του Ηράκλειτου, του Αναξαγόρα, του Παρμενίδη, του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη.

Στο «περί της παιδείας» κεφάλαιο περιέχεται υλικό επιλεγμένο και επεξεργασμένο κυρίως από τον Κωνσταντίνο Δεσποτόπουλο. Ομως ο θάνατός του δεν επέτρεψε την ολοκλήρωσή του.

Από τις προσωπικές σκέψεις του καθηγητή για την παιδεία μεταφέρω ένα απόσπασμα:

«Κύριο έργο της παιδείας είναι η διάπλαση της ανθρώπινης προσωπικότητας προς ανάπτυξη αισθαντικότητας και νοημοσύνης, έλλογης θεληματικότητας και στέρεης ηθικότητας, ιδιοτήτων συστατικών αληθινής ελευθερίας, του εξάισις αυτού χαρίσματος. Εύλογα και ονομάζεται η παιδεία στο κύριο έργο της ανθρωπιστική. Πρώτο μέλημά της είναι να διαπλάσει τον άνθρωπο καθ' εαυτόν ως κάτι αυτάξιο και να τον καταστήσει ικανό για το «ζην» και το «ευ ζην», να κατεργασθεί άρα τον σωματο-ψυχικό δυναμισμό του με την πλαστουργική δύναμη των αγαθών του πολιτισμού».

Είναι σημαντικό να μπει στον σύγχρονο διάλογο η σκέψη των αρχαίων φιλοσόφων για το τι σημαίνει αληθινή παιδεία. Η παιδεία κατά τον Πλάτωνα θα έπρεπε «να έχει σκοπό την αρετή από την παιδική ηλικία και να εμπνέει επιθυμία και έρωτα να γίνει το παιδί πολίτης τέλειος, που γνωρίζει να άρχει και να άρχεται με δικαιοσύνη. Την ανατροφή αυτή, καθώς μου φαίνεται, αφού την ξεχώρισε ο λογισμός αυτός, θα ήθελε τώρα μόνον αυτήν να ονομάζει παιδεία· ενώ, όποια επιδιώκει χρήματα ή κάποια άλλη δύναμη ή άλλη ειδημοσύνη χωρίς νοημοσύνη και δικαιοσύνη, είναι κατ' αυτόν χυδαία και ανελεύθερη και ανάξια ολωσδιόλου να ονομάζεται παιδεία».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η σκέψη του Ισοκράτη για το ποιον θεωρεί μορφωμένο άνθρωπο:

«Ποιους, λοιπόν, αποκαλώ μορφωμένους, αφού εξαιρώ τις τέχνες και τις επιστήμες και τις ιδιαίτερες ικανότητες; Πρώτα, αυτούς που χειρίζονται καλά τις καταστάσεις που προκύπτουν κάθε μέρα, και έχουν για τις περιστάσεις κρίση ορθή και ικανή να επιτύχει σε μεγάλο βαθμό το συμφέρον· έπειτα, αυτούς που συμπεριφέρονται με αρμόζοντα και δίκαιο τρόπο προς εκείνους που συναναστρέφονται υπομένοντας με ευκολία και καλή διάθεση τις απεχθείς συμπεριφορές των άλλων, ενώ οι ίδιοι συμπεριφέρονται με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ανεκτικότητα και μετριοπάθεια προς τους άλλους».

Και το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό των αληθινά μορφωμένων ανθρώπων κατά τον Ισοκράτη; Είναι αυτοί που «δεν διαφθείρονται από τις ευτυχίες, δεν επιτρέπουν να αλλοιώνεται ο χαρακτήρας τους ούτε γίνονται αλαζόνες, αλλά μένουν σταθεροί στα όρια που αρμόζουν στους συνετούς και δεν χαίρονται περισσότερο για αγαθά που τους δόθηκαν εξαιτίας της τύχης, αλλά για όσα απέκτησαν εξαιτίας της δικής τους φύσης και φρόνησης».

Να θυμίσω πως η σχολή του Ισοκράτη ήταν το Πανεπιστήμιο της Ελλάδας και το κύρος του ήταν μεγάλο σε όλον τον ελληνικό κόσμο και αργότερα στον ελληνιστικό και τον ρωμαϊκό.

Η παγκόσμια κοινότητα του έδωσε τον τίτλο «πατέρας του ανθρωπισμού», καθώς, υπηρετώντας επίσης για περίπου πενήντα πέντε χρόνια τη ρητορική παιδεία, έθεσε τα θεμέλια για τη στροφή της δυτικής παράδοσης στα κλασικά γράμματα.

Ξαναγυρνώ στο πρώτο μέρος του βιβλίου που αφορά την ψυχή. Ακόμα μια φορά μένω εκστατική στην ομορφιά του ομηρικού λόγου αλλά και στη διάσταση που δίνει ο ποιητής στην ψυχή ως έδρα συναισθημάτων.

Οι ψυχές συνεχίζουν να υπάρχουν, κατοικούν σε ένα δύσκολο προσβάσιμο για τους ζωντανούς τοπίο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η ψυχή της μητέρας του Οδυσσέα όταν εκείνος τη συνάντησε στον Κάτω Κόσμο:

«Παιδί μου εσύ, πώς ζωντανός κατέβηκες στο ζοφερό σκοτάδι; Δύσκολο για τους ζωντανούς αυτά να ιδούν, γιατί ανάμεσά μας βρίσκονται μεγάλοι ποταμοί και ρείθρα φοβερά, ο Ωκεανός ο ίδιος πρώτα...».

Το βιβλίο, στο εξαιρετικά ενδιαφέρον κεφάλαιο «Της ψυχής πάθη», μάς πληροφορεί ότι η ψυχολογία πρωτοεμφανίστηκε και μορφοποιήθηκε στους κλασικούς χρόνους της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας.

Η Ζακλίν ντε Ρομιγί υποστηρίζει ότι ο ομηρικός στίχος «Τέτλαθι δη, κραδίη» (Υπόμεινε, καρδιά μου) «αποτελεί το πρώτο κείμενο “ψυχολογίας”, πάνω στο οποίο θα οικοδομηθεί η συνέχεια».

Και είναι εμφανές πως χάρη στο αρχαίο δράμα καταγράφηκε για πρώτη φορά ψυχολογική ανάλυση των συναισθημάτων των προσώπων και αναζήτηση των αιτιών της δράσης τους.

Το «Περί ψυχής και παιδείας» είναι ένα απαραίτητο βιβλίο για κάθε ενημερωμένη βιβλιοθήκη.

Είναι η αποκρυσταλλωμένη μελέτη του Κωνσταντίνου Δεσποτόπουλου, που στις επεξεργασίες του πρόβαλλε την πρακτική πτυχή του φιλοσοφικού στοχασμού, την πραξιολογία όπως έλεγε, τη σύνδεση της θεωρίας με την ανθρώπινη δράση, την προσέγγιση της φιλοσοφίας με την κοινωνιολογία.

Το ζητούμενο δηλαδή σήμερα για να προχωρήσουν οι κοινωνίες.

Σχετικά Άρθρα
